

КОМПЛЕКСНА ГЕНДЕРНА ОЦІНКА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В Україні досягнення гендерної рівності стало одним з основних пріоритетів розвитку ще наприкінці минулого сторіччя. Важливим правовим кроком на шляху до поставленої цілі став прийнятий у 2005 році Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (надалі в тексті – Закон). На його основі наприкінці 2006 року уряд України затвердив «Державну програму просування гендерної рівності в українське суспільство на період до 2010 року». Зараз готується нова державна програма.

У Законі поняття «гендерна рівність» вперше отримує легітимність й визначається як «рівний правовий статус жінок і чоловіків і рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей приймати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства» (Стаття 1. Визначення термінів).

Однією з найважливіших сфер «життєдіяльності суспільства» є освіта. Накопичення соціального капіталу оновленого українського суспільства неможливе без врахування і дотримання принципів гендерної рівності в освітньому просторі України. Проте, незважаючи на те, що на законодавчому рівні прийняті рішення щодо забезпечення рівноправності статей, освіта продовжує ретранслювати гендерні стереотипи, в діючих освітніх законах гендерна складова не врахована.

Згідно Закону навчальні заклади повинні забезпечувати «виховання культури гендерної рівності, рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків» (Стаття 21).

Впровадження гендерних підходів унаочнює гендерний вимір при прийнятті рішень у всіх галузях. Такий підхід означає, що жінки і чоловіки є рівноправними партнерами процесу забезпечення стабільного людського розвитку.

Комплексна гендерна оцінка навчального закладу має поєднувати теоретичні підходи і практичність рекомендацій і наслідків.

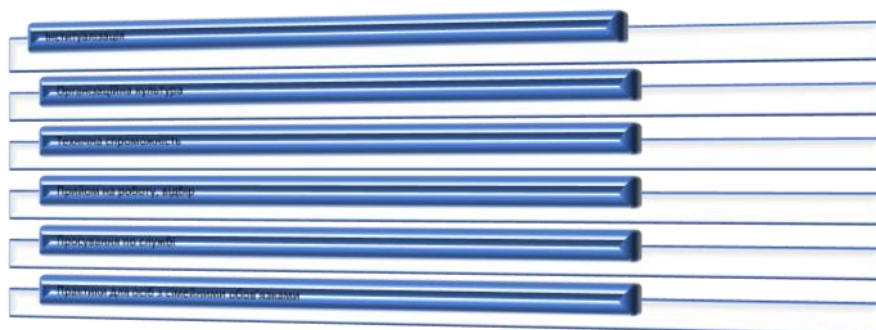
Теоретична рамкова схема

Основою гендерного аналізу є численні теорії, що містять наступні положення:

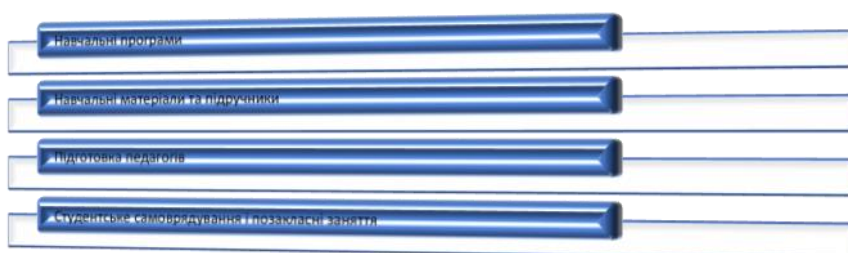
- Гендерний розподіл праці, гендерні ролі і відповідальність, продуктивна праця, репродуктивна праця
- Диференційований доступ і контроль ресурсів і прибутків
- Практичні потреби і стратегічні інтереси
- Життя вільне від насильства

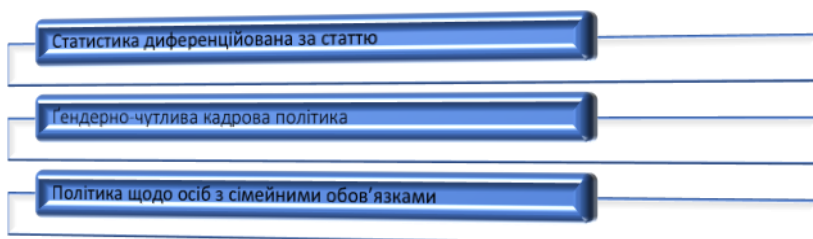
Коледж як інституція

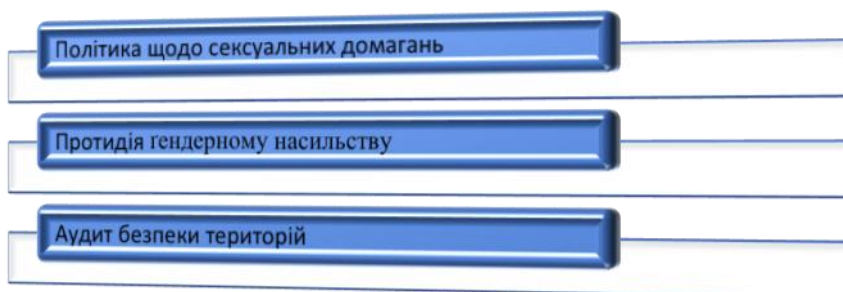
Навчальний процес

Співпраця з партнерами-роботодавцями

Безпека і протидія насильству

Контрольний список комплексної гендерної оцінки навчального закладу

Статистика		
<u>Гендерний баланс відображений у статистиці</u>		
Критерій оцінки	Результати оцінки/відповідь на запитання	Коментарі
Співвідношення жінок і чоловіків при вступі під час іспитів		
Співвідношення жінок і чоловіків при зарахуванні в цілому		
Співвідношення жінок і чоловіків при зарахуванні на окремі спеціальності		
<u>Структурна рівність професії педагога</u>		
Співвідношення кількості чоловіків і жінок серед педагогів		
Співвідношення кількості чоловіків і жінок на керівних посадах		
Коледж як інституція		
<u>Інституціоналізація</u>		
Чи призначені спеціальні особи відповідальні за реалізацію принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в закладі? Який рівень управління вони представляють?		
Чи існують якісні і кількісні індикатори оцінки дійвості?		
<u>Організаційна культура</u>		
Чи багато з персоналу особисто підтримують ідею		

гендерної рівності? Чи вони чітко розуміють, що це таке?		
Чи просять у вас часом жінок робити щось, що вони «повинні робити», наприклад, готувати чай під час зустрічей чи занотовувати тези зустрічей, а чоловіків – носити важкі предмети, дрібні ремонти тощо?		
Чи робите ви інколи якісь висновки щодо того, що жінки не можуть робити, наприклад, їздити в тривалі далекі відрядження?		
<u>Спроможність і компетентність</u>		
Які специфічні навички та інструментарій необхідні для виконання роботи на принципах гендерної рівності персоналу?		
Що його може мотивувати бути більш гендерно компетентними?		
<u>Прийом на роботу, відбір</u>		
Чи включені положення про гендеру обізнаність у службові обов'язки та вимоги до кандидатів на вакансію?		
Чи включені такі положення у вимоги до деяких посад?		
Чи запитуються претенденти і претендентки про їх шлюбний статус?		
<u>Просування по службі</u>		

Чи вироблені у вас чітко визначені критерії просування по службі?		
Чи враховуються якимось чином диспропорційне завантаження жінок домашніми обов'язками?		
Якщо так, чи використовується це пояснення як вибачення за їхнє менше просування?		
Чи застосовуються «позитивні дії» щодо жінок на організаційному рівні там, де вони недопредставлені?		
Чи існує практика найму жінок на посади, які вважаються чоловічими, наприклад, пов'язані з технікою?		
Чи проводяться тренінги з гендерної обізнаності для всього персоналу?		
Чи намагаєтеся організувати час та інші аспекти тренінгу так, щоби він був зручним для жінок/осіб з сімейними обов'язками?		
<u>Практики дружні для осіб із сімейними обов'язками</u>		
Як враховуються сімейні обов'язки у внутрішній політиці організації?		
Чи достатньо забезпечено жінкам і чоловікам можливості поєднувати сімейні і професійні обов'язки, наприклад, оплачувані відпустки по		

догляду за дитиною для жінок і чоловіків?		
Як називаються такі практики – «дружні для жінок» чи «дружні для сім'ї»?		
Чи карається якимось чином намагання поєднувати професійні і соціальні відповідальності, наприклад, не просуванням жінок, чиї діти мають проблеми здоров'я?		
Навчальний процес		
<u>Навчальні програми</u>		
<u>Навчальні матеріали та підручники</u>		
Якою мірою принцип рівних прав та можливостей жінок і чоловіків відображений у програмах, навчальних матеріалах та підручниках? (Послідовно, непослідовно, фрагментарно, епізодично, гендерний підхід не відображено зовсім).		
Чи пропонуються у програмах альтернативні, більш егалітарні гендерні моделі? Де чи як це відображено?		
Чи існує можливість включення гендерного компоненту?		
Які доповнення чи уточнення до змісту треба зробити що до включення гендерного компоненту?		

Гендерний компонент враховано, але він спирається на гендерні стереотипи

Це може мати наступні прояви:

- вибір та послідовність розміщення тем;
- наявність гендерних стереотипів у відборі тематики, її формулюваннях та ін.;
- гендерно некоректні згадування;
- відсутність гендерно збалансованих формулювань;
- жінки та чоловіки представлені нерівномірно;
- жінки і чоловіки зображені стереотипно;
- мовний сексизм: мовні гендерні стереотипи, наприклад, у вигляді сталих сполучень (*слабка стаття, сильна стаття* та ін.);
- гендерна асиметрія мови, тобто переважно використання слів чоловічого роду (*учень – учні, вчитель – вчителі, випускник – випускники, письменник, художник, діяч культури, діяч науки* т. ін.), чи переважаюче використання синтаксичних конструкцій зі словами у формі чоловічого роду.

Гендерний компонент ураховано, він базується на позиціях гендерної рівності

Це може мати наступні прояви:

- зміст базується на позиціях гендерної рівності;
- зміст складено з урахуванням гендерних теорій та підходів;
- послідовність та розміщення тем гендерно збалансовані;
- включення гендерного компоненту (чи гендерної складової) у формулювання тем;
- використання гендерної термінології: *гендерна рівність, гендерні ролі, гендерні стереотипи, гендерний розподіл праці, рівні права та можливості жінок та чоловіків* та ін.;
- гендерно чутлива мова, тобто відсутність у мові гендерних стереотипів, подолання гендерної асиметрії мови за допомогою використання слів як чоловічого, так і жіночого роду у назвах професій, статусів, занять (*учень - учениця, вчителька - вчитель, автор – авторка, письменник – письменниця, герой – героїня* і т.п.)

<u>Підготовка педагогів</u>		
Критерій оцінки	Результати оцінки/відповідь на запитання	Коментарі
Чи бувають випадки, коли при викладанні навчального матеріалу використовуються сексистські приклади?		
Чи мають педагоги гендерно-обумовлені очікування від студенток і студентів?		
Чи спостерігаються випадки гендерних відмінностей оцінки успішності?		
<u>Студентське самоврядування і позакласні заняття</u>		

Чи забезпечуються рівні можливості участі у студентському самоврядуванні чоловіків і жінок?		
Чи враховуються при формуванні студентських рад паритетне представництво жінок і чоловіків?		
Співпраця з партнерами-роботодавцями		
<u>Статистика диференційована за статтю</u>		
<u>Гендерно-чутлива кадрова політика</u>		
<u>Політика щодо осіб з сімейними обов'язками</u>		
Безпека і протидія насильству		
<u>Політика щодо сексуальних домагань</u>		
Чи, на ваш погляд, визначення сексуальних домагань ясно і зрозуміло для всього персоналу?		
Чи існують в закладі канали звітування про це, прийнятні для тих, хто скаржаться?		
Чи існує чітко описана політика щодо сексуальних домагань? Чи сприймається вона серйозно?		
Чи знайомий з нею персонал?		
Чи проводяться програми підвищення обізнаності щодо цієї проблеми для жінок і чоловіків на всіх		

рівнях?		

Протидія гендерному насильству

Розпізнавання та протидія гендерному насильству:

- фізичне насильство;
- психологічне насильство;
- сексуальне насильство;
- зґвалтування в шлюбі;
- пошкодження жіночих статевих органів та інші традиційні практики, що завдають шкоди жінкам;
- позашлюбне насильство;
- сексуальні домагання і залякування на роботі і в освітніх установах;
- примусові вагітність, аборти і стерилізація;
- торгівля жінками і примусова проституція;
- насильство з боку чи за потурання держави.

Аудит безпеки території (навколо навчального закладу та гуртожитків)

Факультативно

<i>Освітлення</i>		
Критерій оцінки	Результати оцінки/відповідь на запитання	Коментарі
Чи є місця, в яких освітлення занадто яскраве чи занадто тьмяне?		
Наскільки добре прилади освітлення покривають територію, на яку вони розраховані?		
Наскільки чітко освітлені дорожні знаки і вказівники?		
Чи знаєте ви, кому чи куди слід дзвонити, якщо ліхтарі чи лампочки не горять, розбиті, чи відсутні?		
Чи можна побачити обличчя людини на відстані 25 метрів?		
Чи затіняється освітлення деревами та кущами?		
Наскільки добре освітлені тротуари і піша зона?		
<i>Поле видимості</i>		
Чи можна чітко бачити те, що попереду?		
Чи не закривається поле огляду гострими кутами, стінами, кущами, рекламними щитами та іншими перешкодами?		
Що можна зробити, щоби поліпшити поле огляду?		
<i>Ізоляція</i>		

Чи можна бачити і чути людей навколо і чи вони бачать і чують вас?		
Чи можна у випадку потреби швидко викликати служби допомоги?		
Чи є тут камери стеження?		
Чи є поблизу місце, де я можна розраховувати на допомогу (кризовий центр, церква, мечеть, синагога тощо)?		
Чи ця місцевість патрулюється міліцією, дружинниками чи іншими подібними службами?		
<i>Місця можливих нападів</i>		
Чи є місця, де хтось може сховатися?		
<i>Експлуатація території</i>		
Чи є навколо сміття?		
Чи є сліди вандалізму?		
Чи є розбиті речі навколо?		
<i>Вказівники</i>		
Чи достатньо великі і зрозумілі літери на вказівниках?		
Чи є показники щодо розміщення найближчих служб допомоги?		
Чи є навколо символи, що зображують важливу інформацію – таку, як телефони виклику екстрених служб, сходи тощо?		

Чи легко зрозуміти вказівники тим, хто не знає української чи російської мови?		
Чи зможе розгледіти їх особа зі слабким зором?		
Чи присутня інформація про години, коли доступ в приміщення відкритий?		
<i>Тварини</i>		
Чи є в цій місцевості домашні тварини?		
Чи є бездоглядні тварини в цій місцевості?		
Чи забруднюють тварини місцевість?		
<i>Доступність</i>		
Чи є доступ до приміщення людям на візочках?		
Чи приміщення легко доступні для осіб зі спеціальними потребами руху?		
Чи на прийнятній висоті розміщені поштові скриньки, дошки повідомлень тощо?		
<i>Ліфти</i>		
Чи комфортне освітлення в ліфті?		
Чи зрозуміло, як кликати на допомогу в ліфті?		
Чи присутні в ліфті символи, які дають достатню інформацію?		

Чи зображені символи так, щоби їх могли зрозуміти люди з проблемами зору (шрифтом Бройля, випуклі тощо)?		
<i>Попередження надзвичайних ситуацій і втручання</i>		
Чи обізнаний персонал, як поводитися в надзвичайних ситуаціях?		
Чи знайомі персонал і студентство з інструкціями, як поводитися в небезпечних ситуаціях?		
Чи адекватні заходи безпеки?		
<i>Можливі місця для переховування</i>		
Чи існують невеличкі місця, де можна сховатися?		
Чи є місця, які мають бути зачиненими, огорожені чи закриті?		
<i>Шляхи зникнення</i>		
Чи виглядає місце покинутим?		
Чи є тут графіті на стінах?		
Чи є тут расистські чи сексистські гасла, зображення, значки?		
Чи є тут ознаки вандалізму?		
Чи покращують почуття безпеки інші матеріали, текстура, кольори, позначки і символи?		
Чи є тут відчуття безпеки?		
<i>Загальний вигляд</i>		

Чи легко знайти шлях до потрібного місця тим, хто ту раніше не були?		
Чи доступні будинки для осіб з особливими потребами?		
Чи доступні вказівники для осіб, які користуються візочками, чи мають проблеми зору?		
Чи достатньо на шляху ослінчиків для відпочинку?		
Чи можна зрізати кути на розі вулиці?		
Чи можна безпосередньо потрапити з вулиці до будинку?		
Якщо ні, чи є зовнішні рампи?		
Чи є бильця на сходах і рампах?		
Чи мають скляні двері позначки, щоби люди з проблемами зору не потрапили в них ненавмисно?		
Чи мають двері електричні механізми відкриття?		
Якщо є сходи, чи є поруч рампа?		
Чи є відповідні індикатори, що позначають сходи чи ліфти для людей з візуальними проблемами?		
Чи вільне місце від перешкод?		

Якщо ні, чи позначені перешкоди кольорами чи захистом, щоби це допомогло людям з проблемами зору?		
Чи існують перешкоди для пересування, якщо в людини взуття на підборах?		
<i>Загальні враження від вигляду</i>		
Після завершення аудиту на місці – чи маєте ви таке ж загальне враження про місце, яке ви мали до його початку?		
<i>Підсумки огляду</i>		
Які поліпшення ви хотіли бачити?		
Чи маєте ви конкретні рекомендації?		
На вашу думку, хто повинні відповісти за ці зміни?		